

Szakmai beszámoló

Pályázati azonosító: 207108/00402

**„Hitelesség és Élmény – a római császárkor helytartói palotái és a limes.
A feltárás és bemutatás tanulságai, lehetőségei” c. nemzetközi konferencia**

2018. november 5-6.

BTM Aquincumi Múzeum

Bevezetés

A Római Birodalom mintegy 50 császárkori provinciája közül összesen öt esetben rendelkezünk régészeti is biztosan azonosított helytartói palotával a helytartó hivatali székhelyeként ismert városban. Az ötből három (Aquincum (Budapest), Carnuntum (Petronell - Deutsch-Altenburg, Ausztria) , Colonia Claudia Ara Agrippinensium (Köln, Németország)) lelőhely egyben a birodalmi határ, a limes láncolatának elválaszthatatlan részét is képezi, Köln esetében a részlegesen bemutatott palota már régebb óta a világörökségi helyszín. További két lelőhely (Apulum (Gyulafehérvár, Románia), Caesarea Maritima (Caesarea, Izrael) sorsa, kutatástörténete, jelenlegi helyzete szintén fontos tanulságokkal szolgálhat a bemutatás lehetőségeivel, perspektíváival kapcsolatban.

A 2018. novemberében Aquincumban lebonyolított konferencia, egy kis létszámú, de ugyanakkor a hazai szakmai közösség, és a kapcsolódó területek (pl építészek, műemléki szakemberek, városfejlesztők) képviselői számára nyitott tapasztalatcsere szerepét igyekezett betölteni.

A konferencia hazai aktualitását adta az aquincumi helytartói palotát magába foglaló Dunai Limes UNESCO világörökségi nevezésének előrehaladása, valamint a közeli múltban elkészült átfogó fejlesztési koncepciók, melyek az egykori Óbudai Hajógyár területén belül kiemelt jelentőséggel kezelték a helytartói palotakomplexum feltárását és bemutatását. Részben éppen a fejlesztési koncepciók kidolgozása mentén merült fel az igény ennek a nemzetközi konferenciának a megrendezésére, és vált világossá, mennyire elodázhatatlan az aquincumi helytartói palota elvi rekonstrukciójának revízió alá vétele.

Mindeközben Kölnben 2008 óta előkészítés alatt van egy teljesen új múzeumi bemutatása az 1950-es évek óta részlegesen látogatható helytartói palotának, mely 2021 folyamán nyitja meg újra kapuit a nagyközönség előtt. Az előkészítési, és múzeumépítési munka épp a rekonstrukció kérdése szempontjából döntő, és tanulságos fázisába ért.

Az apulumi palota tervszerű kutatása egy kisebb területegységen belül folyamatos jelenleg is, a bemutatásra és hasznosításra vonatkozó koncepció-tervek már korábban készültek, akárcsak a helyszínnek Gyulafehérvár dinamikus fejlődő turisztikai kínálatába történő integrálására.

A konferencia program előkészítése során világossá vált, hogy Caesarea Maritima képviselőjét nem tudjuk megszervezni, ugyanakkor igen örömteli volt, hogy egy új, korábban ebben az összefüggésben még nem bemutatott lelőhely legfrissebb ásatási eredményeit is megismerhettük. Az új helyszín Aelium Cetium (St.Pölten, Ausztria) nagyszabású városi ásatása nyomán egy késő római helytartói (?) palota együttes bontakozik ki, mely eltérő kora ellenére is fontos analógia a Kr.u. 1-3. századi helytartói paloták tekintetében.

Annak ellenére, hogy Carnuntum esetében a helytartói palota területén feltárára alig adódott lehetőség, a közelmúltban egy kiterjedt, és szisztematikus roncsolásmentes kutatás, minden eddiginél pontosabb, részletesebb képet adott a város szerkezetéről, fejlődéséről, és egyes létesítményeiről. A munka fontos eredményekkel szolgált a helytartói palota topográfiai környezete, beágyazottsága, és főleg a közvetlenül kapcsolódó, korábban egyáltalán nem ismert katonai tábor vonatkozásában, mely a helytartói gárda szálláshelye volt. Itt tehát a kapcsolódó létesítmények, és a topográfiai környezet vonatkozásában volt lehetőség olyan megfigyelésekre, mely a többi lelőhely vonatkozásában nem valósulhatott meg.

A konferencia programja

A két napos konferencia első napján a büfével kísért regisztráció után *Dr. Láng Orsolya*, az Aquincumi Múzeum igazgatója mondott köszöntő beszédet, majd *Dr. Visy Zsolt professzor*, miniszteri biztos, a konferencia fővédnöke megtartotta bevezető előadását a Dunai Limes világörökségi nevezése, és a Hajógyári-sziget fejlesztési koncepciója tárgyában.

A kölni szekcióban *Dr. Thomas Otten*, az épülő új múzeum igazgatója a kiállítás, és az épület koncepcióját, tematikáját mutatta be részletesen, majd *Prof. Dr. Sebastian Ristow* a legfrissebb kutatási eredményekre, és az elvi rekonstrukció előrehaladására is kitérve mutatta be összefoglalóan a kölni praetoriumot.

Vita és kávészünet után *PD Dr. Christian Gugl* nagyszabású előadásában ismertette a carnuntumi topográfiai kutatásokat, a helytartói palotára vonatkozó korábbi eredményeket, az újonnan felfedezett katonai tábor, mely a helytartói gárda táboraként (*castra singularium*) értelmezhető. Ugyancsak bemutatásra került egy funkcionálisan párhuzamba vonható tábor friss kutatási eredményei az ausztriai Zollfeld (Virunum, Noricum provincia) lelőhelyéről. Az első nap nyilvános programját újabb vita zárta.

Este a konferencia meghívott előadói, és házigazdái közös vacsorán vettek részt, ahol további, kötetlen, közvetlen hangvételű tapasztalatcserére volt lehetőség.

A konferencia második napján Aquincum került elsőként terítékre. *Dr. habil Vasáros Zsolt DLA* és *Havas Zoltán* közös előadásában mutatta be az aquincumi helytartói palota korábbi rekonstrukciós kísérleteit, és az újabb kutatások fényében szükségessé vált módosításokat. Az előadás kitért a nyitott kérdésekre, és a hasonló korú, jellegű épületegyüttesek elvi rekonstrukciójának lehetőségeire, a rekonstrukciós munka szakmai hozadékaira is. Vita, majd kávészünet következett.

Apulum képviseletében két előadást halhattunk, *Dr. Viorica Rusu-Bolindeț* a praetorium kutatástörténetét is felölelően mutatta be a lelőhelyet, leletanyagát, és a legfrissebb ásatási eredményeket. *Florin-Ovidiu Botiș* Gyulafehérvár folyamatban lévő turisztikai fejlesztését, és az ebbe illeszthető, a helytartói palota bemutatását is magába foglaló építészeti terveket, a hasznosítás tervezett módját mutatta be.

A vitát ebédszünet követte, a konferencia résztvevői a közös ebéd után *Dr. Láng Orsolya* vezetésével ismerkedhettek meg az Aquincumi Régészeti Park újabb attrakcióival, kiállításával.

Kávészünet után az utolsó szekcióban Aelium Cetium (St.Pölten, Ausztria) mutatkozott be *Dr. Ronald Risy* előadásában. A folyamatban lévő nagyszabású ásatás (Domplatz) témánkhoz kapcsolódó eredményein túl a feltárt késő római palota együttes párhuzamai, és lehetséges funkciója, mint helytartói palota is részletesen kifejtésre került.

Az utolsó vitalehetőség után *Dr. habil Vasáros Zsolt DLA* mondott zárszót, ezzel a program nyilvános része lezárult. Ezt követően meghívott előadóinkat *Dr. Végh András* a BTM Vármúzeum igazgatója vezette a Várnegyed középkori zsidó emlékei közt.

A konferencia mutatói, sikeressége

A két napos konferenciának **30 regisztrált résztvevője** volt, a nyilvános program összesen **11 órát** ölelt fel a meghívott előadók számára külön biztosított programokat nem számítva.

A jó hangulatú, és közvetlen hangvételű találkozó a hazai szakmai közösség számára jó lehetőséget adott arra, hogy ennek a szűkebb kutatási területnek a legfrissebb nemzetközi eredményeivel, és irányvonalával megismerkedjenek. Emellett azonban a meghívott előadók közötti kapcsolatfelvétel, eszmecsere is fontos eleme volt az eredményeknek, így már a konferencia megrendezésével is érdemben hozzá tudunk járulni a terület nemzetközi kutatásához.

A kísérő kiadvány

A konferenciát követően az előadók túlnyomó többsége, több esetben szerzőtársak bevonásával írt, és adott le tanulmányokat, így sikerült megvalósítani az **Aquincum Nostrum II.8.** kötetét, mely friss, és részletes cikkek sorozatával foglalja össze a konferencia célkitűzése szerinti kutatási terület jelenlegi állását. Így összesen **kilenc szerző hat tanulmánya 128 oldal terjedelmet** adott ki. **100 példány** nyomdai kivitelezését tudtuk megoldani a támogatás keretében. A kötet bibliográfiai adatai:

Havas, Zoltán (Ed.), AUTHENTICITY AND EXPERIENCE - Governor's palaces of Roman imperial period and the limes. Proceedings of the international conference, Budapest, 5–6 November 2018 (Aquincum Nostrum II.8) Budapest, 2019. (ISSN 1785 0339 ISBN 978-615-5341-65-6)

Sajtóvisszhang

Tekintettel arra, hogy az aquincumi helytartói palota éppen kötetünk megjelenésének időszakában került rövid időre ismét a közfigyelem fókuszába, a konferencia, és a kötet megjelenése is említésre került a helyi sajtóban. (Óbuda XXV évf.10. szám 2019. május 25. 4. old.)

Budapest, 2019. június 21.

Havas Zoltán
régész, főosztályvezető

Fotódokumentáció

